

ΓΛΩΣΣΑ

Γ' Δημοτικού

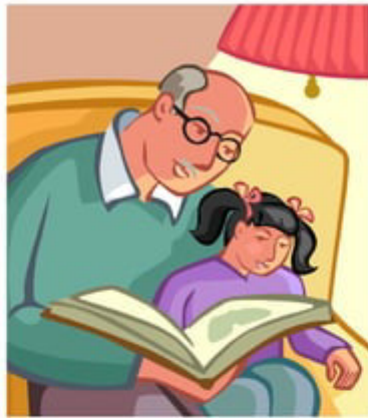
Τι σημαίνει
η μεταφορική φράση
"τον ξέρει σαν
ανοιχτό βιβλίο";

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΩΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

Ήτανε μια φορά...

ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΤΟΥ ΠΑΠΠΟΥ ΜΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Τα ρήματα που τελειώνουν σε **-άβω** γράφονται πάντα με βήτα (**-β-**), εκτός από το παύω και τα συγγενικά του (π.χ. αναπαύομαι).
- **Μεταφορικές** ονομάζονται οι εκφράσεις που δε χρησιμοποιούν τις λέξεις με την κυριολεκτική τους σημασία.
π.χ. Μου έκανες την καρδιά **περιβόλι**.
- **Οικογένεια λέξεων** αποτελούν οι λέξεις που έχουν κοινό ένα κομμάτι τους.
π.χ. γραπτός - γραμμή - διαγράψω - συγγραφέας
- Θυμάμαι τα παρακάτω ρήματα που σχηματίζουν διαφορετικά τον αόριστο:

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ
βλέπω	είδα
λέω	είπα
δακρύζω	δάκρυσα
αθροίζω	άθροισα
δανείζω	δάνεισα
φεύγω	έφυγα
πηγαίνω	πήγα
μένω	έμεινα
στέλνω	έστειλα
πλένω	έπλυνα
πίνω	ήπια
ντύνω	έντυσα
μεθύω	μέθυσα
έρχομαι	ήρθα

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τα κενά στις λέξεις με -αβ ή -αυ και τονίζω όπου πρέπει:

- ☆ Όταν νυχτώνει, θέλω να αν___ω το φως.
- ☆ Το καλοκαίρι δεν π___ει να κολυμπάει όλη μέρα.
- ☆ Μου αρέσει να ξεθ___ω παλιά βιβλία με παραμύθια και περιπέτειες.
- ☆ Η μητέρα μου είναι μοδίστρα και θα με μάθει να ρ___ω.
- ☆ Όταν πηγαίνουμε στο εξοχικό μας στην Αίγινα, ο μπαμπάς σκ___ει το περιβόλι.

2. Βάζω τα παρακάτω ρήματα στον παρατατικό στο κατάλληλο πρόσωπο:

- ☆ Οι γονείς μου _____ (ζω) στην επαρχία όταν ήταν μικροί.
- ☆ Θυμάμαι πολύ έντονα τη γιαγιά μου που μου _____ (λέω) παραμύθια κάθε φορά που _____ (πηγαίνω) στο χωριό.
- ☆ Ο σταθμός του τρένου _____ (γεμίζω) από κόσμο, όταν τα υπόλοιπα μέσα μεταφοράς _____ (κάνω) απεργία.
- ☆ Ο παππούς μου ήταν ναυτικός, γι' αυτό _____ (ταξιδεύω) πολύ όταν ήταν νέος.
- ☆ Καθώς η μπουλντόζα _____ (γκρεμίζω) το παλιό νεοκλασικό κτίριο, μ' έπιασε ένα σφίξιμο στο στομάχι.

3. Γράφω την κυριολεκτική σημασία των παρακάτω μεταφορικών εκφράσεων:

Έκανες μια τρύπα στο νερό.

Κάποιον λάκκο έχει η φάβα.

Αυτός είναι γάτα.

4 | Γ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Μην τα βάφεις μαύρα.

Είσαι ανοιχτό βιβλίο.

---

4. Βάζω τα παρακάτω ρήματα στον παρατατικό και στον αόριστο, στο πρόσωπο που βρίσκονται:

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ
πιάνεις		
δίνετε		
δημιουργεί		
χορεύεις		
σηκώναμε		
φέρνουν		
ξεδιπλώνει		
δουλεύω		
καλλιεργώ		
ραντίζει		
δακρύζετε		

5. Γράφω ένα ρήμα, ένα ουσιαστικό και ένα επίθετο που ανήκουν στην ίδια οικογένεια με τις παρακάτω λέξεις:

- μαύρος: _____
- παιδί: _____
- βασιλιάς: _____

ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΤΟΥ ΠΑΠΠΟΥ ΜΟΥ (συνέχεια)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Το επίθετο ο πολύς, η πολλή, το πολύ

Ενικός αριθμός			
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ονομαστική	ο πολύς	η πολλή	το πολύ
Γενική	του πολύ / του πολλού	της πολλής	του πολύ / του πολλού
Αιτιατική	τον πολύ	την πολλή	το πολύ
Κλητική	-	-	-
Πληθυντικός Αριθμός			
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ονομαστική	οι πολλοί	οι πολλές	τα πολλά
Γενική	των πολλών	των πολλών	των πολλών
Αιτιατική	τους πολλούς	τις πολλές	τα πολλά
Κλητική	-	-	-

- **ΤΕΧΝΑΣΜΑ** για να θυμόμαστε με πόσα λ γράφουμε τους τύπους αυτού του επιθέτου:
 Το γράφουμε με ένα λ όταν αμέσως μετά ακολουθεί υ (πολύς - πολύ).
 Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις το γράφουμε με δύο λ (πολλούς - πολλές - πολλά - πολλών κλπ.).
- Το επίθετο πολύ, όταν συνοδεύει ουσιαστικά σε **θηλυκό** γένος, γράφεται με δύο λ και η:

πολλή + θηλυκό ουσιαστικό (όχι επίθετο ⇒ θηλυκό επιθέτου ή μετοχής)

π.χ. Κάνει **πολλή ζέστη** - Κάνει **ζεστη πολλή**

αλλά **πολύ** μεγάλη αγωνία (θηλυκό επίθετο)

πολύ διαδεδομένη θεωρία (θηλυκό μετοχής)

πολύ κρύο (επίθετο), **πολύ** αργά (επίρρημα), ευχαριστώ **πολύ**

Επίσης, χρησιμοποιούμε το «πολύ» και σε προτάσεις όπου υπάρχουν μεν θηλυκά ουσιαστικά, πλην όμως το «πολύ» προσδιορίζει το ρήμα (διευκρινίζει την έννοια του ρήματος).

π.χ. Αγαπώ πολύ τη γιαγιά μου. / Τη μαμά μου πολύ την παιδεύω.

- Από το επίθετο πολύς παράγεται το **επίρρημα πολύ**, που σημαίνει **ΟΧΙ ΛΙΓΟ** και χρησιμοποιείται στον ενικό αριθμό. Το επίρρημα πολύ μπαίνει μπροστά από επίθετο ή από άλλο επίρρημα για να σχηματίσει τον υπερθετικό βαθμό των επιθέτων ή συνοδεύει ρήμα.
π.χ. κουράστηκε **πολύ** (επίρρ.), **πολύ** νόστιμο φαγητό (επίρρ.)
πολύ (= **όχι λίγο**) κρύο (επίθετο)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Οι σύνθετες λέξεις με α' συνθετικό το επίθετο **πολύς** σχηματίζονται από το επίρρημα πολύ και γράφονται με **ένα λ** και **υ**:

π.χ. **πολυ**ήμερη εκδρομή, **πολυ**σύχναστο μέρος, **πολυ**πλοκή υπόθεση,
πολυάσχολος άνθρωπος, (ο) **πολυ**μήχανος Οδυσσέας κλπ.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τον κατάλληλο τύπο του πολύ (επίθετο ή επίρρημα):

- Σήμερα είχα _____ διάβασμα.
- Μου αρέσει να έχουμε _____ ώρες Γυμναστική.
- Θέλω να έχω _____ φίλους.
- Χθες το μεσημέρι έφαγα _____ φαγητό.
- Όποτε απεργούν τα μέσα μεταφοράς, έχει _____ κίνηση στους δρόμους.
- Πέρασε _____ καιρός από την επανάσταση του 1821.
- Η τσάντα μου έχει _____ βιβλία και είναι βαριά.
- Των πιο _____ κοριτσιών τα μαλλιά είναι μακριά, ενώ των πιο _____ αγοριών είναι κοντά.
- Τον χειμώνα κάνει _____ κρύο και το καλοκαίρι _____ ζέστη.
- Η Ελλάδα έχει _____ βουνά και _____ νησιά.
- Ο _____ θόρυβος είναι ενοχλητικός.
- Ο πατέρας της άργησε να γυρίσει σπίτι, γιατί είχε _____ δουλειά στο γραφείο.

2. Φτιάχνω σύνθετες λέξεις με το επίθετο **πολύς** και στη συνέχεια κάνω με αυτές προτάσεις:

α. πολλά τέκνα ⇒ _____

_____

β. πολλοί όροφοι ⇒ _____

_____

γ. πολύ ταλέντο ⇒ _____

_____

δ. πολλά λόγια ⇒ _____

_____

3. Συμπληρώνω πότε το **πολύ** είναι επίθετο και πότε επίρρημα:

- Ήπια **πολύ** τσάι. (_____)
- Παρακολούθησα μια **πολύ** ενδιαφέρουσα ταινία. (_____)
- Διάβασε **πολύ** καλά τα μαθήματά του. (_____)
- Μη βάζεις **πολύ** λάδι στη σαλάτα. (_____)
- Δουλεύουν **πολύ** και κουράζονται. (_____)
- Εδώ και **πολύ** καιρό σκέφτομαι να σου το πω. (_____)

ΜΙΑ ΑΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Τα κύρια ονόματα που δείχνουν τον τόπο καταγωγής κάποιου λέγονται **εθνικά** και γράφονται πάντα με κεφαλαίο γράμμα.
π.χ. Έλληνας - Ελληνίδα, Ιταλός - Ιταλίδα

ΠΡΟΣΟΧΗ!

Τα επίθετα που παράγονται από αυτά **δε** γράφονται με κεφαλαίο.

π.χ. ελληνικός - ή - ό, ιταλικός - ή - ό

- **Συνώνυμες** λέγονται οι λέξεις που έχουν ίδια περίπου σημασία.
π.χ. πλοίο = καράβι
- **Χρονικά επιρρήματα** είναι οι άκλιτες λέξεις που φανερώνουν χρόνο και απαντούν στην ερώτηση «πότε;».
π.χ. σήμερα, αύριο, συχνά, νωρίς, αργά, χθες, κάποτε, τότε, τώρα, πάντα κλπ.

Χρόνο φανερώνουν και οι χρονικές εκφράσεις: μια φορά κι έναν καιρό, μια μέρα, στα παλιά χρόνια κλπ.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Γράφω τα εθνικά ονόματα και τα επίθετα, όπως στο παράδειγμα:

Ελλάδα	⇒	Έλληνας, Ελληνίδα	⇒	ελληνικός, -ή, -ό
Γαλλία	⇒	_____	⇒	_____
Πάτρα	⇒	_____	⇒	_____
Τρίκαλα	⇒	_____	⇒	_____
Ζάκυνθος	⇒	_____	⇒	_____
Καλαμάτα	⇒	_____	⇒	_____
Λάρισα	⇒	_____	⇒	_____
Πολωνία	⇒	_____	⇒	_____
Αλβανία	⇒	_____	⇒	_____
Ιταλία	⇒	_____	⇒	_____
Κρήτη	⇒	_____	⇒	_____
Ρόδος	⇒	_____	⇒	_____
Ήπειρος	⇒	_____	⇒	_____
Σπάρτη	⇒	_____	⇒	_____
Ναύπλιο	⇒	_____	⇒	_____
Υδρα	⇒	_____	⇒	_____
Πάρος	⇒	_____	⇒	_____
Αμερική	⇒	_____	⇒	_____

2. Γράφω τα πρώτα γράμματα που λείπουν με κεφαλαία ή μικρά, ανάλογα με τι φανερώνουν οι λέξεις:

- Η __λλάδα φημίζεται για την __λληνική φέτα, τις πανέμορφες __λληνικές ακρογιαλιές και τους φιλόξενους __λληνες κατοίκους της.
- Η __λλανδία είναι γνωστή για τα πασίγνωστα __λλανδικά τυριά και τις __λλανδικές τουλίπες.

- Οι __όντιοι έχουν γίνει ξακουστοί για τους __οντιακούς χορούς και τα __οντιακά ανέκδοτα. Λέγονται __όντιοι, γιατί κατάγονται από τις περιοχές του Εύξεινου __όντου.
- Η __ερσία βρίσκεται πολύ μακριά, όλοι όμως θέλουμε να έχουμε στο σπίτι μας ένα χειροποίητο __ερσικό χαλί, φτιαγμένο από έμπειρους __έρσες υφαντουργούς.
- Η __κωτία βρίσκεται στην __γγλία και είναι γνωστή για το __κωτσέζικο ούισκι της και για την τσιγκουνιά των __κωτσέζων.
- Τα __ινέζικα φαγητά μπορούμε να τα φάμε και στην __λλάδα, στα __ινέζικα εστιατόρια. Δεν είναι ανάγκη να πάμε στην __ίνα.

3. Βρίσκω τις συνώνυμες των παρακάτω λέξεων:

γίδα	= _____	φαγητό	= _____
τρόμος	= _____	χαρά	= _____
βροχή	= _____	βαπόρι	= _____
πρόσωπο	= _____	συζήτηση	= _____

4. Συμπληρώνω τα κενά με το κατάλληλο χρονικό επίρρημα από την παρένθεση:

(ολημερίς, κάποτε, αργά, καθημερινά, χθες, τώρα, πριν)

- α. _____ ήρθε ο παππούς από το χωριό.
- β. Ξύπνησα _____ και δεν πρόλαβα το λεωφορείο.
- γ. Πρέπει να γυμναζόμαστε _____, για να είμαστε υγιείς.
- δ. Το γεφύρι της Άρτας _____ το χτίζανε το βράδυ γκρεμιζόταν.
- ε. _____ Θα καταλάβεις πόσο δίκιο είχα.
- στ. _____ έκλαιγα, _____ όμως γελάω.

ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΤΟΥ ΑΙΟΛΟΥ

 ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Ο **εξακολουθητικός μέλλοντας** μας δείχνει μια ενέργεια που θα γίνεται στο μέλλον είτε εξακολουθητικά (συνέχεια) είτε επαναλαμβανόμενα. Σχηματίζεται με το **θα** και τον **ενεστώτα του ρήματος**.
π.χ. Αύριο όλη τη μέρα **θα παίζουμε** μπάσκετ... κι αν δούμε ότι μας αρέσει, **θα παίζουμε** μπάσκετ κάθε Τετάρτη και Παρασκευή.
- Ο **συνοπτικός ή στιγμιαίος μέλλοντας** μας δείχνει μια ενέργεια που θα γίνει στο μέλλον και θα διαρκέσει για μια στιγμή ή για πολύ μικρό χρονικό διάστημα. Σχηματίζεται με το **θα** και το θέμα του αορίστου με την κατάληξη **-σω, -ξω ή -ψω**.
π.χ. **Θα** σου **τηλεφωνήσω** αύριο στις 3.
- **Σύνθετες** λέγονται οι λέξεις που φτιάχνονται από δύο ή τρεις απλές λέξεις (π.χ. διαστημόπλοιο ⇒ διάστημα + πλοίο)
- **Μεταφορικές** λέγονται οι εκφράσεις που δε χρησιμοποιούν τις λέξεις με την κυριολεκτική τους σημασία.
π.χ. σκληρή καρδιά

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Βάζω τα ρήματα στον εξακολουθητικό και στον στιγμιαίο μέλλοντα:

	Εξακολ. Μέλλοντας	Στιγμ. Μέλλοντας
τρίβω	_____	_____
κολυμπάω	_____	_____
διαβάζουμε	_____	_____
βοηθάτε	_____	_____
αντιδράς	_____	_____
περιορίζουν	_____	_____
χορεύεις	_____	_____

2. Πώς λέγεται αυτός που έχει:

πολλούς ορόφους ⇒ _____

πολλά ταλέντα ⇒ _____

πολλά χρώματα ⇒ _____

πολλή φήμη ⇒ _____

πολλή πλοκή ⇒ _____

πολλά βάσανα ⇒ _____

3. Γράφω δίπλα σε κάθε ρήμα σε ποιο χρόνο βρίσκεται:

έστρωσε _____

θα γυρίσω _____

θα χτενίζουν _____

έπλενες _____

λέμε _____

αφήνουμε _____

θα πούμε _____

έραβαν _____

4. Γράφω δίπλα σε κάθε μεταφορική έκφραση μια κυριολεκτική με το ίδιο επίθετο (και το αντίστροφο), όπως στο παράδειγμα:

Μεταφορά	Κυριολεξία
ψυχρό βλέμμα	ψυχρός άνεμος
παχιά λόγια	
	ξινό μήλο
γλυκιά κουβέντα	
	λεπτή κλωστή
χρυσή καρδιά	
	μεγάλο κουτί

ΓΕΙΑ ΣΟΥ ΧΑΡΑ ΣΟΥ ΒΕΝΕΤΙΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Σημεία στίξης είναι τα σύμβολα που χρησιμοποιούνται στον γραπτό λόγο, όπως η παύλα (-), το ερωτηματικό (:), η τελεία (.), το κόμμα (,) κ.ά.

Η τελεία (.) μπαίνει στο τέλος μιας πρότασης.

π.χ. Η Ελένη αγόρασε ένα ζευγάρι παπούτσια.

Το ερωτηματικό (:) μπαίνει στο τέλος μιας πρότασης όταν ρωτάμε.

π.χ. Τι ώρα χτυπάει το κουδούνι;

Το θαυμαστικό (!) μπαίνει στο τέλος μιας πρότασης για να δείξει θαυμασμό, περιέργεια, έκπληξη, απορία, χαρά, ελπίδα, φόβο, φρίκη, ειρωνεία, προσταγή κλπ.

π.χ. Τι ωραία παπούτσια!

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Βάζω μπροστά από τα ουσιαστικά το επίθετο **πολύς** στον τύπο που ταιριάζει:

_____ κανέλα	_____ ζέστη
_____ κορίτσια	_____ παιδιά
_____ βροχή	_____ τρόπους
_____ αγώνες	_____ αγωνία
_____ κόπος	_____ θόρυβος

2. Συμπληρώνω τις παρακάτω προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο της λέξης που δίνεται στην παρένθεση:

α. Η αγορά έχει κατακλυστεί με _____ παιχνίδια. (Κίνα)

β. Καθημερινά επισκέπτονται την Ακρόπολη πολλοί _____ τουρίστες. (Αγγλία)

γ. Μην ξεχάσεις να μου φέρεις από τη Χίο _____ μαστίχα. (Χίος)

δ. Κατά τη διάρκεια της _____ (Γερμανία) κατοχής οι _____ (Ελλάδα) υπέφεραν πολύ.

ε. Όλοι οι _____ πιστεύουν ότι η _____ γλώσσα είναι η ωραιότερη απ' όλες. (Γαλλία)

3. Γράφω τα ρήματα στον μέλλοντα, για να διαβάσω τι σκέφτεται ο Ιάσωνας:

- Πώς _____ (καταφέρνω) να περάσουμε από τις Συμπληγάδες Πέτρες;
- _____ (βγαίνω) αληθινή η προφητεία του μάντη Φινέα;
- _____ (προφταίνω) να περάσει το περιστέρι χωρίς να πάθει τίποτα;
- Πώς _____ (αντιδρώ) οι σύντροφοί μου στη δύσκολη στιγμή; _____ (ανοίγω) και _____ (κλείνω) συνέχεια οι βράχοι την ώρα που _____ (περνώ) η Αργώ;
- _____ (φτάνω) κάποτε στην Κολχίδα για να πάρω το χρυσόμαλλο δέρας;

4. Γράφω την παρακάτω πρόταση σε όλους τους χρόνους:

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ: Οι Σειρήνες τραγουδούν υπέροχα και μαγεύουν τους ταξιδιώτες.

ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ: _____

_____

ΑΟΡΙΣΤΟΣ: _____

_____

ΕΞ. ΜΕΛΛ.: _____

_____

ΣΥΝ. ΜΕΛ.: _____

5. Γράφω τι σημαίνουν οι μεταφορικές φράσεις:

α) Τα 'κανε γυαλιά - καρφιά. ⇒ _____

β) Ψάχνει ψύλλους στα άχυρα. ⇒ _____

γ) Τον χόρεψε στο ταψί. ⇒ _____

δ) Της τα 'πε έξω από τα δόντια. ⇒ _____

ε) Τον ξέρει σαν ανοιχτό βιβλίο. ⇒ _____

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

Του κόσμου το ψωμί

ΤΟ ΠΙΟ ΓΛΥΚΟ ΨΩΜΙ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Ευθύ λόγο** έχουμε όταν τα λόγια κάποιου μεταφέρονται όπως ακριβώς τα είπε.
  - π.χ. «Το Σαββατοκύριακο θα πάμε στο χωριό» είπε ο πατέρας του.
  - «Τελείωσες τα μαθήματά σου;» με ρώτησε η μαμά.
- **Πλάγιο λόγο** έχουμε όταν ακούμε τα λόγια κάποιου, έτσι όπως μας τα μεταφέρει ένα τρίτο πρόσωπο.
  - π.χ. Ο πατέρας του είπε ότι το Σαββατοκύριακο θα πάνε στο χωριό.
  - Η μαμά με ρώτησε αν τελείωσα τα μαθήματά μου.

ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΕΥΘΥ ΛΟΓΟΥ ΣΕ ΠΛΑΓΙΟ

1. Προσθέτουμε ποιος είπε (ρώτησε, απάντησε κλπ.) κάτι.
2. Βάζουμε συνδέσμους (ότι, αν, να, πως κλπ.) για να ενώσουμε τις προτάσεις.
3. Αλλάζουμε το πρόσωπο των ρημάτων από πρώτο σε τρίτο.
4. Δε βάζουμε παύλες και χρησιμοποιούμε τα ρήματα **είπε, ρώτησε, απάντησε** κ.ά.

Στον ευθύ λόγο τα λόγια κάποιου μπορεί να είναι μέσα σε εισαγωγικά («...») τα οποία παραλείπονται στον πλάγιο λόγο.

- Τα **θηλυκά ουσιαστικά** που λήγουν σε **-ισσα** γράφονται με γιώτα - ι- και δύο σίγμα - σσ - (π.χ. βασιλ**ισσα**).
- ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ:** Λάρι**σα**, σάρι**σα** (μακρύ δόρυ), γόη**σσα**, κνί**σα** (τσίκνα), αφί**σα**, πουκαμί**σα**, λύ**σσα**.
- **Αντίθετες** είναι δύο λέξεις που έχουν τελείως διαφορετική σημασία (π.χ. παίρνω ≠ δίνω, ειρήνη ≠ πόλεμος).
- Το στερητικό **α-** (**αν-**) μπαίνει μπροστά από τις λέξεις και τους στερεί τη σημασία τους. Όταν η λέξη αρχίζει από φωνήεν, γίνεται αν-.
  - π.χ. γνωστός ≠ άγνωστος
  - ίσος ≠ άνισος

- **Παραθετικά** λέγονται οι μορφές που παίρνουν τα επίθετα όταν κάνουμε σύγκριση κι έχουν τρεις βαθμούς:

- 1) Ο **θετικός βαθμός** περιγράφει μια ιδιότητα, ένα γνώρισμα του ουσιαστικού (π.χ. **ψηλός** άνδρας).
- 2) Ο **συγκριτικός βαθμός** συγκρίνει δύο πρόσωπα, ζώα, πράγματα ή καταστάσεις και σχηματίζεται με δύο τρόπους:
  - **μονολεκτικά** με τις καταλήξεις **-ότερος, -η, -ο, -ύτερος, -η, -ο, -έστερος, -η, -ο** (π.χ. **ψηλότερος** άνδρας)
  - **περιφραστικά** με το **πιο** και τον θετικό βαθμό του επιθέτου (π.χ. **πιο ψηλός** άνδρας)
- 3) Ο **υπερθετικός βαθμός** συγκρίνει έναν με πολλούς ή τονίζει μια ιδιότητα του ουσιαστικού την οποία έχει σε πολύ μεγάλο βαθμό και σχηματίζεται με δύο τρόπους:
  - **μονολεκτικά** με τις καταλήξεις **-ότατος, -η, -ο, -ύτατος, -η-ο, -έστατος, -η, -ο** (π.χ. **ψηλότερος** άνδρας)
  - **περιφραστικά** με το «ο πιο, η πιο, το πιο» και το θετικό βαθμό του επιθέτου (π.χ. **ο πιο ψηλός** άνδρας)
ή (πάρα) πολύ + θετικός βαθμός
π.χ. (πάρα) πολύ ψηλός

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Μετατρέπω τον ευθύ λόγο σε πλάγιο:

α) «Δεν έχω όρεξη» είπε η Μελίνα στη μαμά της.

β) «Έκανες τα μαθήματά σου;» με ρώτησε ο μπαμπάς.

γ) «Φοβάσαι το σκοτάδι;» με ρώτησε η Αγγελική.

δ) «Ήταν εύκολες οι ασκήσεις;» ρώτησε ο δάσκαλος.

ε) «Γιατί είσαι λυπημένη;» την ρώτησαν οι φίλες της.

στ) «Πότε θα πας στο χωριό, θείε;» τον ρώτησε ο Πέτρος.

---

2. Μετατρέπω τον πλάγιο λόγο σε ευθύ:

α) Ένας περαστικός με ρώτησε τι ώρα είναι.

β) Η μαμά με ρώτησε αν πέρασα καλά στο πάρτι.

γ) Ο Μίλτος ρώτησε τον μπαμπά του σε πόση ώρα φτάνουν στην Καρδίτσα.

δ) Η μαμά ρώτησε τα παιδιά τι φαγητό θέλουν να τους φτιάξει το μεσημέρι.

ε) Ο δάσκαλος ανακοίνωσε στα παιδιά ότι την άλλη Πέμπτη θα πάνε εκδρομή.

---

3. Γράφω τα θηλυκά των αρσενικών ουσιαστικών και κάνω με αυτά προτάσεις:

- μάγειρας ⇒ _____

- πρίγκιπας ⇒ _____

- φούρναρης ⇒ _____

- γείτονας ⇒ _____

---

4. Γράφω τις αντίθετες φράσεις:

- ρηχά νερά ≠ _____

- ευγενικό κορίτσι ≠ _____

- ενδιαφέρουσα ταινία ≠ _____

- ήρεμο σκυλάκι ≠ _____

- φρέσκο ψωμί ≠ _____

- καθαρά ρούχα ≠ _____

5. Γράφω τη σημασία των μεταφορικών φράσεων:

- κερδίζει το ψωμί του με πολύ κόπο

- τους παρέθεσε ένα πλούσιο γεύμα

- τους έταξε λαγούς με πετραχήλια

- έμεινε πετσί και κόκαλο

ΤΟ ΠΙΟ ΓΛΥΚΟ ΨΩΜΙ (συνέχεια)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

➤ **Διπλή ή άνω και κάτω τελεία (:)** χρησιμοποιούμε όταν:

1. Λέμε τα λόγια κάποιου κατά λέξη
π.χ. Η μητέρα είπε: «Μην αργήσεις να γυρίσεις το βράδυ».
2. Απαριθμούμε κάτι
π.χ. Από το βιβλιοπωλείο αγόρασα: τετράδια, μολύβια, μαρκαδόρους και ξυλομπογιές.
3. Εξηγούμε κάτι και παραθέτουμε γνώμες, παροιμίες ή γνωμικά.
π.χ. Μια παροιμία λέει: «Τον Αράπη κι αν τον πλένεις, το σαπούνι σου χαλάς».

➤ **Εισαγωγικά (« »)** χρησιμοποιούμε όταν:

1. γράφουμε τα λόγια κάποιου, όπως ακριβώς τα είπε.
π.χ. Η δασκάλα ρώτησε: «Τίσιος δεν έχει διαβάσει την Ιστορία σήμερα;».
2. έχουμε τίτλους βιβλίων, θεατρικών έργων, ταινιών, αποσπάσματα κειμένων, ονόματα μαγαζιών, πλοίων, ξενοδοχείων ή παραθέτουμε μια έκφραση λέξη προς λέξη.
π.χ. Η Μαρία δανείστηκε το βιβλίο «Ο Θησαυρός της Βαγίας» από τη βιβλιοθήκη του σχολείου.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Στις παρακάτω προτάσεις βάζω άνω και κάτω τελεία, όπου χρειάζεται:

- Τα μέρη του φυτού είναι τα εξής η ρίζα, ο κορμός ή βλαστός και τα φύλλα.
- Η δασκάλα τον κοίταξε αυστηρά και του είπε «Αυτό που δε θέλεις να σου κάνουν οι άλλοι, να μην το κάνεις κι εσύ στους άλλους».
- Η γοργόνα σταματά κάθε καράβι που συναντάει στον δρόμο της και ρωτάει «Ναύτη, καλέ ναύτη, ζει ο βασιλιάς Αλέξανδρος?».
- Ο γιατρός είπε στον ασθενή «Κουράγιο! Όλα θα πάνε καλά και γρήγορα θα θεραπευτείς».

2. Στις παρακάτω προτάσεις βάζω εισαγωγικά, όπου χρειάζεται:

- Τελικά ποια ομάδα νίκησε χθες στον αγώνα ποδοσφαίρου; ρώτησε ο Νίκος τον Γιώργο.
- Σε πόση ώρα φτάνουμε στο λιμάνι; ρώτησα τη μαμά μου.
- Τι ώρα κοιμάστε κάθε βράδυ παιδιά; ρώτησε η δασκάλα.
- Ο Χριστός έλεγε συχνά: Αγαπάτε αλλήλους .
- Το σύνθημα των Ελλήνων στην Επανάσταση του '21 ήταν **Ελευθερία ή Θάνατος** .
- Κάθε χρόνο στις 28 Οκτωβρίου γιορτάζουμε το ηρωικό **ΟΧΙ** που είπαμε στους Ιταλούς.

ΨΩΜΙ

 ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Τα **ουδέτερα ουσιαστικά** που τελειώνουν σε -ι γράφονται με **γιώτα -ι-**.
π.χ. κρασί, ντουλάπι

ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ και γράφονται με **-υ**:

Το βράδυ (αλλά τα βράδια), το δάκρυ, το δίχτυ, το στάχυ, το δόρυ, το οξύ (αλλά τα οξέα), το άστυ.

- **Σύνθετες** λέξεις είναι αυτές που φτιάχνονται από δύο ή τρεις απλές λέξεις.
π.χ. νερό + μύλος = νερόμυλος, αγρότης + σπίτι = αγροτόσπιτο

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Μεταφέρω τα παρακάτω ουδέτερα ουσιαστικά στη γενική ενικού και πληθυντικού:

- το πουλί _____
- το καρπούζι _____
- το παιδί _____
- το πεπόνι _____
- το δίχτυ _____
- το λουλούδι _____
- το τυρί _____
- το αηδόνι _____

2. Συμπληρώνω με υ, ι, η και τονίζω, όπου χρειάζεται:

τα στάχ...α, του διχτ...ού, το φτ...άρ..., η πολ...τεία, τα βράδ...α,
των δακρ...ων, η άσκ...σ..., το τιμόν..., το οξ..., του κουτ...ού

3. Φτιάχνω σύνθετες λέξεις:

- ψυχή + λόγος ⇒ _____
- ημέρα + λόγος ⇒ _____

- βιβλίο + πουλάω ⇒ _____
- κατά + βρέχω ⇒ _____
- δέντρο + κήπος ⇒ _____
- ημέρα + μήνας ⇒ _____
- ψυχή + σύνθεση ⇒ _____
- ημέρα + μισθός ⇒ _____
- ημέρα + νύχτα ⇒ _____
- βιβλίο + φαγητό ⇒ _____
- θάλασσα + λύκος ⇒ _____

4. Συμπληρώνω τα κενά των προτάσεων και τονίζω όπου χρειάζεται:

α. Ξηλώθηκε το κουμπ___ απ' το παντελόν___ μου.

β. Το σκυλάκ___ μου γαβγίζει κάθε βράδ___, γιατί φοβάται το σκοτάδ___.

γ. Το καλοκαίρ___ τα χρυσαφένια στάχ___ στολίζουν τα χωράφ___.

δ. Ένα δάκρ___ κύλησε απ' το μάτ___ του!

ε. Τα δόρ___ ήταν από τα πιο σημαντικά όπλα των αρχαίων Ελλήνων.

στ. Σκούπισε τα δάκρ___ σου.

ζ. Τα βράδ___ που έχει φεγγάρι οι ψαράδες ρίχνουν τα δίχτ___ τους στη θάλασσα.

ΚΑΛΗ ΟΡΕΞΗ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Αντίθετες** είναι δύο λέξεις που έχουν τελείως διαφορετική σημασία.
π.χ. νωρίς ≠ αργά, ανεβαίνω ≠ κατεβαίνω

ΑΣΚΗΣΗ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Γράφω δίπλα σε κάθε λέξη την αντίθετή της:

- τυχερός ≠ _____
- άξιος ≠ _____
- γενναίος ≠ _____
- καλοκαιρία ≠ _____
- δίκαιος ≠ _____
- κουρδίζω ≠ _____
- πλησιάζω ≠ _____
- ενθαρρύνω ≠ _____
- γεμάτος ≠ _____
- σκληρός ≠ _____

2. Συμπληρώνω τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τα αντίγνωμα των λέξεων που είναι στην παρένθεση στον σωστό τύπο:

- Τις Κυριακές τα καταστήματα είναι _____ (ανοιχτός).
- Η δασκάλα είπε στη μαμά του Δημήτρη ότι ο γιος της είναι πολύ _____ (ήσυχος) μες στην τάξη.
- Το καλοκαίρι _____ (ξεδιψώ) τόσο πολύ, που πίνει 12 λίτρα νερό την ημέρα!
- Η Ακρόπολη της Αθήνας βρίσκεται στο _____ (χαμηλότερος) μέρος της πόλης.
- Ο ήλιος _____ (φάνηκε) _____ (μπροστά) από τα σύννεφα.

3. Γράφω τις αντίθετες των παρακάτω λέξεων:

Ρήματα	
βάφω	
κλείνω	
κρύβω	
ψάχνω	

Επιρρήματα	
δεξιά	
έξω	
πίσω	
ποτέ	

Επίθετα	
νέος -α -ο	
σωστός -ή -ό	
αγενής -ής -ές	
ψυχρός -ή -ό	

Μετοχές	
γελώντας	
κρατώντας	
ευτυχισμένος -η -ο	
χορτασμένος -η -ο	

4. Φτιάχνω τα ζευγάρια των αντίθετων λέξεων και σχηματίζω προτάσεις με αυτά:

➤ εδώ - εκεί: Ο Φώτης είναι εδώ και η Γεωργία εκεί.

➤ φίλος - _____

➤ λερωμένος - _____

➤ συμφωνία - _____

➤ τεμπέλης - _____

Ο ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ ΦΟΥΡΝΑΡΗΣ

- Τα **επιφωνήματα** είναι άκλιτες λέξεις με τις οποίες εκφράζουμε τα συναισθήματά μας (χαρά, έκπληξη, θυμό, ενθουσιασμό, απορία, ευχή, θαυμασμό, έπαινο, ειρωνεία κλπ.). Τέτοια είναι:
Ουφ!, **Αχ!**, **Αμάν!**, **Μπα!** **Οχι!**, **Ααα!**, **Μπράβο!**, **Μακάρι!** και πολλά άλλα που εκφράζουν θετικά ή αρνητικά συναισθήματα.

ΠΡΟΣΟΧΗ!

Ύστερα από κάθε επιφώνημα βάζουμε **θαυμαστικό**.
π.χ. **Μπράβο!** Έγραψες πολύ καλά στο διαγώνισμα!

- Τα **ουδέτερα ουσιαστικά** που λήγουν σε **-είο** δηλώνουν τόπο, χώρο ή κτίριο και γράφονται με **-ει-**.
π.χ. γραφ**είο**, ιατρ**είο**, κουρ**είο**

(Οι εξαιρέσεις θα διδαχθούν σε άλλη τάξη)

- Ο **Γιωργάκης** με τον **ξαδερφούλη** του φύτεψαν στον κήπο ένα **δεντράκι**.

Στην παραπάνω πρόταση τα ουσιαστικά: **Γιωργάκης**, **ξαδερφούλης** και **δεντράκι** παράγονται από άλλα ουσιαστικά και φανερώνουν κάτι το μικρό ή κάτι που θέλουμε να το πούμε χαίδευτικά.

Αυτές οι λέξεις λέγονται **υποκοριστικά**. Συνήθως τα υποκοριστικά έχουν τις παρακάτω καταλήξεις:

- άκος π.χ. ραφτάκος , γυφτάκος
- άκι π.χ. ζωάκι , παιδάκι
- ίτσα π.χ. πασχαλίτσα , μανουλίτσα
- άκης π.χ. Γιαννάκης
- ούλης π.χ. παππούλης , γλυκούλης
- ούλα π.χ. μανούλα , γιαγιούλα (ή γιαγιάκα)
- ουλο π.χ. βοσκόπουλο , πριγκιπόπουλο
- ίσκος π.χ. λοφίσκος , οικίσκος '

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Μερικά υποκοριστικά έχουν **μειωτική σημασία**. Έτσι, το υποκοριστικό υπαλληλίσκος σημαίνει α σ ή μ α ν τ ο ς υπάλληλος. Το ίδιο και το υποκοριστικό ανθρωπάκι ή ανθρωπάριο κ.ά.

- Με τρώμαξες με την **αγριοφωνάρα** σου.

Στην παραπάνω πρόταση το ουσιαστικό αγριοφωνάρα παράγεται από το ουσιαστικό αγριοφωνή και φανερώνει κάτι το **μεγάλο**. Γι' αυτό και οι λέξεις αυτές λέγονται **μεγεθυντικά**.

Τα μεγεθυντικά σχηματίζονται συνήθως με τις καταλήξεις **-α, -ας, -αρα, -αρος** κλπ.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τις προτάσεις με τα επιφωνήματα που νομίζω ότι ταιριάζουν:

- α) _____! Έγραψες άριστα στα Μαθηματικά!
 β) _____! Έσκασα!
 γ) _____! Τι όμορφη που είσαι σήμερα!
 δ) _____! Ξέχασα να κάνω την άσκηση στο τετράδιο.
 ε) _____! Πώς κι από δω; Καιρό είχαμε να σε δούμε.

2. Πώς λέγεται ο χώρος που δουλεύει:

- ο κουρέας ⇒ _____
- ο ζαχαροπλάστης ⇒ _____
- ο ανθοπώλης ⇒ _____
- ο φαρμακοποιός ⇒ _____
- ο αρτοποιός ⇒ _____
- ο λιμενάρχης ⇒ _____
- ταχυδρόμος ⇒ _____
- βρέφος ⇒ _____
- μάγειρας ⇒ _____

3. Πώς θα έλεγα χαϊδευτικά τα παρακάτω ουσιαστικά:

- Κοίτα ένα όμορφο _____ (λουλούδι).
- Φάε τη _____ (σούπα) σου και θα νιώσεις καλύτερα.
- Αυτή είναι η _____ (γάτα) της γειτόνισσάς μου.
- Τώρα που 'χασα τη δουλειά μου, θα πούμε το ψωμί _____ (ψωμί).
- Κάθε μεσημέρι ρίχνει έναν _____ (ύπνος) και ξεκουράζεται.
- Εσείς είστε τα καλύτερα _____ (παιδί) του σχολείου.
- Η Δέσποινα παίζει στην πλατεία με τις _____ (ξαδέλφη) της.
- Ρίξε μια _____ (σταλιά) λάδι.
- Ήταν πολύ γενναίο το _____ (πρίγκιπας) του παραμυθιού.
- Ο _____ (Γιάννης) είναι ένα _____ (άγγελος).

4. Δίπλα σε καθένα από τα παρακάτω ουσιαστικά γράφω ένα μεγεθυντικό του:

- κορίτσι ⇒ _____
- ψάρι ⇒ _____
- κολοκύθι ⇒ _____
- πόδι ⇒ _____
- ποντίκι ⇒ _____
- φωνή ⇒ _____

ΕΝΟΤΗΤΑ 11

Όλοι μια αγκαλιά...

ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Ευθύ λόγο** έχουμε όταν ακούμε απευθείας τα λόγια που λέει κάποιος, ενώ **πλάγιο λόγο** έχουμε όταν τα λόγια αυτά τα μεταφέρει κάποιο τρίτο πρόσωπο.
π.χ. «Θέλεις να σου ετοιμάσω κάτι να φας;» ρώτησε η μητέρα την κόρη της.
Η μητέρα ρώτησε την κόρη της αν θέλει να της ετοιμάσει κάτι να φάει.
- **Επαυξημένη** λέγεται η πρόταση που εκτός από τους κύριους όρους (υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο ή κατηγορούμενο) έχει και κάποιες άλλες λέξεις που χαρακτηρίζουν τους κύριους όρους (επίθετα, μετοχές, επιρρήματα, προσδιορισμούς κλπ.)
π.χ. Ο Γιώργος πίνει γάλα. (απλή πρόταση)
Ο Γιώργος πίνει γάλα με δημητριακά κάθε πρωί.
(επαυξημένη πρόταση)
- Τα ρήματα που λήγουν σε **-εύω**, **-εύομαι** γράφονται με **-ευ-**.
π.χ. μαγεύω, μαγεύομαι
ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ: κλέβω και σέβομαι.
- Τα ρήματα που λήγουν σε **-αίνω** γράφονται με **-αι-**.
π.χ. κατεβαίνω, ανεβαίνω
ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ: μένω, δένω, πλένω
- Τα ρήματα που τελειώνουν σε **-ώνω** γράφονται με **-ω-**.
π.χ. απλώνω, ξαπλώνω

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Μετατρέπω τον πλάγιο λόγο σε ευθύ:

- Η Μαρία είπε ότι θα επιστρέψει αύριο.

- Τους ρώτησε πού θα πάνε για φαγητό.

- Ο δάσκαλος ρώτησε τον μαθητή γιατί δε διάβασε.

- Η μητέρα φώναξε τα παιδιά να έρθουν για φαγητό.

- Ο Φώτης με ρώτησε αν θέλω παγωτό.

---

2. Μετατρέπω τον ευθύ λόγο σε πλάγιο:

- «Θέλεις να παίξουμε το απόγευμα;» με ρώτησε ο Βασίλης.

- «Διαβάστε τα μαθήματά σας» είπε η μαμά στα παιδιά.

- «Ο νικητής στον διαγωνισμό θα πάρει μετάλλιο» ανακοίνωσε ο διευθυντής.

- «Τού είναι η ζακέτα μου;» ρώτησε η Ελένη τη μαμά της.

---

3. Συμπληρώνω τα κενά με ευ, εβ, αι, ε ή ω και τονίζω όπου χρειάζεται:

μορφ...ν..., μπ...νω, κλ.....ω, κλ.....ω, φουντ...ν...,
ζυμ...νω, μαγειρ...ω, μ...νω, γυρ.....ω, πλ...νω, βγ.....νω

4. Μετατρέπω τις παρακάτω προτάσεις από επαυξημένες σε απλές:

- Τα παιδιά φόρεσαν αποκριάτικες στολές.

- Στην πολυκατοικία μας απαγορεύονται τα κατοικίδια ζώα.

- Χθες η Αγγελική έφαγε κοτόπουλο στον φούρνο με πατάτες.

- Ο Πέτρος είναι πολύ άτακτος.

---

5. Μετατρέπω τις παρακάτω προτάσεις σε επαυξημένες:

α. Η Μαριάννα διαβάζει βιβλία.

β. Οι μετεωρολόγοι προβλέπουν τον καιρό.

γ. Ο Κώστας παντρεύεται.

δ. Η οικογένεια πάει διακοπές.

ε. Ο κηπουρός ποτίζει τα λουλούδια.

---

6. Σημειώνω πού έχουμε ευθύ και πού πλάγιο λόγο:

- Σκέφτηκα πως είναι αργά για επίσκεψη. (_____)
- Ο Παύλος είπε ότι είναι αργά για επίσκεψη. (_____)
- Η μητέρα μου είπε να αγοράσω ένα κιλό ψωμί από τον φούρνο.
(_____)
- «Άνοιξε λίγο το παράθυρο» είπε η γιαγιά. (_____)
- Η δήμαρχος απάντησε ότι το έργο θα ολοκληρωθεί σύντομα.
(_____)
- Έλα στον πίνακα να γράψεις μια πρόταση. (_____)

ΒΟΗΘΑΜΕ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΚΑΛΥΤΕΡΟΣ Ο ΚΟΣΜΟΣ ΜΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Αρκτικόλεξα** λέγονται οι συντομογραφίες που δημιουργούνται από τα αρχικά γράμματα λέξεων.
π.χ. Ο.Τ.Ε. ⇒ Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδας
- **Συντομογραφίες** λέγονται οι λέξεις από τις οποίες έχουμε παραλείψει τα τελευταία γράμματα για συντομία κι όμως όλοι τις καταλαβαίνουν, όταν τις διαβάζουν.
π.χ. δηλ. ⇒ δηλαδή
π.χ. ⇒ παραδείγματος χάρη
κλπ. ⇒ και λοιπά
βλ. ⇒ βλέπε

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Γράφω τι σημαίνουν τα παρακάτω αρκτικόλεξα:

- Ο.Γ.Α. ⇒ _____
- Ε.ΥΔ.Α.Π. ⇒ _____
- Ε.Μ.Υ. ⇒ _____
- ΕΛ.ΑΣ. ⇒ _____
- ΕΛ.ΤΑ. ⇒ _____
- Ι.Κ.Α. ⇒ _____
- Ο.Α.Ε.Δ. ⇒ _____
- Π.Υ. ⇒ _____
- Ι.Χ. ⇒ _____
- Δ.Χ. ⇒ _____
- Ο.Α.Σ.Α. ⇒ _____

2. Γράφω τι σημαίνουν οι συντομογραφίες:

π.μ. _____

μ.μ. _____

τηλ. _____

ΥΓ. _____

σελ. _____

γραμμ. _____

π.χ. _____

κ.ά. _____

π.Χ. _____

μ.Χ. _____

κ. _____

χλμ. _____

Η ΠΤΗΣΗ ΤΩΝ ΓΕΡΑΝΩΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

➤ Τα **αριθμητικά** φανερώνουν αριθμούς και χωρίζονται σε 5 κατηγορίες:

1. **Απόλυτα αριθμητικά**, που φανερώνουν ποσότητα (π.χ. πέντε, είκοσι).
2. **Τακτικά αριθμητικά**, που φανερώνουν τη θέση ή τη σειρά που έχει κάποιος ή κάτι (π.χ. πέμπτος, εικοστός).
3. **Πολλαπλασιαστικά αριθμητικά**, που φανερώνουν από πόσα μέρη αποτελείται κάτι και λήγουν σε -πλος (π.χ. πενταπλός).
4. **Αναλογικά αριθμητικά**, που φανερώνουν πόσες φορές μεγαλύτερο είναι κάτι από κάτι άλλο και λήγουν σε -πλάσιος (π.χ. πενταπλάσιος).
5. **Περιληπτικά αριθμητικά**, τα οποία δηλώνουν μονάδες που αποτελούν ένα σύνολο (π.χ. τριάδα) ή έχουν τη σημασία περίπου (π.χ. δεκαριά).

Τα αριθμητικά μπορεί να είναι **επίθετα** ή **ουσιαστικά**.

- Τα **απόλυτα αριθμητικά** από το 13 έως και το 19 γράφονται με μία λέξη.
π.χ. δεκατρία, δεκατέσσερα, δεκαέξι, δεκαεννιά
  - Τα **απόλυτα αριθμητικά** από το 21 και πέρα γράφονται με δύο λέξεις, εκτός από τις δεκάδες και τις εκατοντάδες...
π.χ. εκατόν πενήντα εννιά αλλά πενήντα, διακόσια κ.λπ.
  - Τα **τακτικά αριθμητικά** από το 13 και πέρα γράφονται σε χωριστές λέξεις
π.χ. δέκατος τρίτος (13^{ος}), εκατοστός τριακοστός έκτος (136^{ος})
  - Το απόλυτο αριθμητικό **εννέα (εννιά)** γράφεται με **δύο ν**, καθώς και όλες οι σύνθετες λέξεις που περιέχουν μέσα τους ολόκληρη τη λέξη εννιά - εννέα (π.χ. δεκαεννέα, εννιακόσια, εννιακοσιοστός)
- Με **ένα ν** γράφονται τα αριθμητικά ένατος, ενενήντα, ενενηκοστός κ.λπ.
- Τα απόλυτα αριθμητικά **δύο** και **τρεις**, όταν μπαίνουν ως α' συνθετικό σε σύνθετες λέξεις, αλλάζουν το υ και το ει και το μετατρέπουν σε **ι**.
π.χ. δύο + συλλαβή → **δισύλλαβη**, δύο + φύλλο → **δίφυλλο**
τρεις + ημέρες → **τριήμερο**, τρεις + ώρες → **τρίωρο**

Κρατάνε το υ οι απλές λέξεις.

π.χ. **δυάδα**, **δυάρι** κ.ά.

- Τα απόλυτα αριθμητικά **τέσσερις** και **τέσσερα**, όταν μπαίνουν ως α' συνθετικό σε σύνθετες λέξεις, γίνονται **τετρα-**.
 π.χ. τέσσερις + γωνίες → τετράγωνο
 τέσσερα + πόδια → τετράποδο
- Αν θέλουμε να γράψουμε με συντομία ένα τακτικό αριθμητικό επίθετο, γράφουμε τον αριθμό στον οποίο αντιστοιχεί και κάτω δεξιά του αριθμού γράφουμε την κατάληξη του επιθέτου στο σωστό γένος.
 π.χ. πρώτος → 1ος   δεύτερη → 2η   τρίτο → 3ο

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Πώς λέγονται:

- Οι πέντε γραμμές όπου γράφουμε τη μουσική: _____
- Το σχήμα που έχει έξι γωνίες: _____
- Το σχολείο που έχει έξι θέσεις δασκάλων: _____
- Τα επτά νησιά του Ιονίου: _____
- Οι εννέα μήνες μαζί: _____
- Οι δέκα ημέρες: _____
- Αυτός που είναι 15 χρονών: _____

2. Γράφω δίπλα σε κάθε αριθμητικό επίθετο αν είναι απόλυτο, τακτικό, πολλαπλασιαστικό ή αναλογικό:

- δέκατος ένατος ⇨ _____
- εξαπλός ⇨ _____
- εφταπλάσιος ⇨ _____
- πενήντα ⇨ _____
- εκατόν εβδομήντα τρία ⇨ _____
- τριπλός ⇨ _____
- τετραπλάσιος ⇨ _____
- εξηκοστός όγδοος ⇨ _____
- τριακόσια ⇨ _____
- ενενηκοστός πρώτος ⇨ _____

3. Γράφω τα απόλυτα αριθμητικά που αντιστοιχούν στους αριθμούς:

16: _____

932: _____

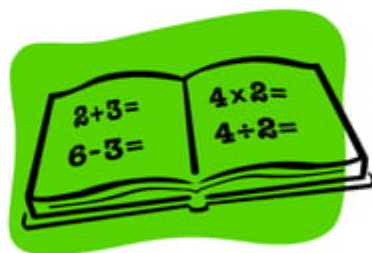
9.000: _____

99: _____

78: _____

4. Συμπληρώνω τον πίνακα:

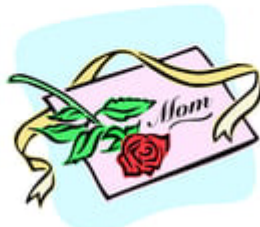
Αριθμός	Απόλυτα	Τακτικά
4		
12		
20		
9		
958		
45		
121		
399		

ΕΝΑ ΠΑΙΔΙ ΓΡΑΦΕΙ ΣΤΟ ΘΕΟ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Σύνθετες λέξεις** είναι εκείνες που παράγονται όταν ενωθούν δύο ή τρεις απλές λέξεις.
π.χ. σιγοτραγουδώ, δεκαήμερο
- Στις σύνθετες λέξεις, όταν το α' συνθετικό αναφέρεται στα αριθμητικά ένας, μία, ένα, γίνεται μερικές φορές **μονο-**.
π.χ. ένας δρόμος ⇨ **μονόδρομος**
μία κατοικία ⇨ **μονοκατοικία**
ένα σαντάλι ⇨ **μονοσάνδαλος**

ΑΣΚΗΣΗ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Φτιάχνω σύνθετες λέξεις και σχηματίζω με αυτές προτάσεις:

- φίλος + λόγος = _____

- φίλος + μαθαίνω = _____

- παιδί + τόπος = _____

- τροχός + νόμος = _____

- τριάντα + φύλλο = _____

---

2. Συμπληρώνω τα κενά με το κατάλληλο αριθμητικό επίθετο που θα σχηματίσω από τον αριθμό που δίνεται στην παρένθεση και στη συνέχεια γράφω δίπλα τι είδους αριθμητικό είναι (τακτικό, πολλαπλασιαστικό, απόλυτο ή αναλογικό), όπως στο παράδειγμα:

- α. Δεν έχει σημασία αν βγήκες **πρώτος** ή **τελευταίος**. (1) (τακτικό)
- β. _____ φορά κι _____ καιρό ήταν μια βασιλοπούλα. (1) (_____)
- γ. Σήμερα είναι η _____ μέρα του μήνα. (14) (_____)
- δ. Το αγόρασα φθηνά και τώρα η τιμή του είναι _____! (10)
(_____)
- ε. Αυτή την κάρτα την έχω _____. Ανταλλάζουμε; (2) (_____)
- στ. Ο _____ πελάτης που θα μπει στο κατάστημα κερδίζει μια δωροεπιταγή! (200) (_____)
- ζ. Στον αγώνα δρόμου ήρθα _____. (34)
(_____)
- η. Πριν από _____ μέρες είχα γενέθλια. (14) (_____)
- θ. Ο θεός μου είναι _____ χρονών. (34)
(_____)
- ι. Είσαι πολύ λεπτός, ενώ εγώ είμαι ο _____ από σένα. (3)
(_____)

3. Συμπληρώνω τις προτάσεις με αριθμητικά ουσιαστικά σύμφωνα με τους αριθμούς των παρενθέσεων:

- α. Αγόρασα καμιά _____ μπαλόνια για το πάρτι. (30)
- β. Κάθε σακούλα με καραμέλες περιέχει μια _____. (20)
- γ. Το ποδόσφαιρο χρειάζεται δύο _____ παικτών. (11)
- δ. Η κυρα - Λένη πρέπει να είναι καμιά _____ χρονών. (60)
- ε. Τα παιδιά κάνουν _____ και κατεβαίνουν τις σκάλες. (2)
- στ. Το κουτί έχει μέσα καμιά _____ σπίρτα. (50)

4. Φτιάχνω σύνθετες λέξεις και γράφω δίπλα ένα ουσιαστικό που να ταιριάζει, όπως στο παράδειγμα:

Απλές λέξεις	Σύνθετες λέξεις	Σύνθετες λέξεις με ουσιαστικό
δύο + θέση	διθέσιος	διθέσιο αυτοκίνητο ή διθέσιος καναπές
πέντε + όροφος		
τέσσερα + συλλαβή		
δέκα + ημέρα		
είκοσι + ώρα		

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΩΗ

σε φάσμα για τον μαθητή

ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ | ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ | ΔΗΜΟΤΙΚΟ | ΓΥΜΝΑΣΙΟ | ΛΥΚΕΙΟ
Αβέρωφ 12-14, 16452 ☎ 210 9617817 @ info@zois-school.gr 🌐 www.zois-school.gr